

ОСОБЛИВОСТІ РОЗРОБЛЕННЯ ДОСЛІДНИЦЬКИХ ЗАВДАНЬ З ІСТОРІЇ ДЛЯ УЧНІВ БАЗОВОЇ ШКОЛИ

Мороз П.В.

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітнику відділу суспільствознавчої освіти Інституту педагогіки НАПН України, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6776-9186>

Мороз І.В.

науковий співробітнику відділу суспільствознавчої освіти Інституту педагогіки НАПН України, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7076-1038>

Однією з умов підвищення ефективності навчання історії в межах базової середньої освіти є організація дослідницької діяльності учнів, яка стимулює їх внутрішню мотивацію та підвищує якість засвоєних знань. У рамках такої діяльності учні мають можливість аналізувати, порівнювати, оцінювати та генерувати ідеї самостійно, що сприяє глибшому запам'ятовуванню матеріалу та свідомому застосуванню знань в життєвій практиці.

Основною дидактичною одиницею в процесі дослідницького навчання історії є дослідницьке завдання. Під дослідницьким завданням ми розуміємо тип навчального завдання, що характеризується новизною для учня і наявністю навчальної проблеми, яку він повинен самостійно або частково самостійно (за допомогою вчителя) розв'язати. Основною метою використання дослідницьких завдань на уроках історії є розвиток компетентностей учнів, розвиток аналітичного мислення та практичних навичок, які дають змогу учням самостійно здобувати нові знання з історії, оцінювати історичні події, процеси, факти та явища з урахуванням різних контекстів.

Дослідницькі завдання з історії мають містити спосіб діяльності учня (зробіть припущення, доведіть, визначте, порівняйте, охарактеризуйте тощо) та роботу з джерелами інформації (текст підручника, уривок з писемного джерела, статистичні дані, ілюстрації, карти, Інтернет-ресурси, фонди музеїв, інколи це можуть бути власні знання учня). Відповідно й умова таких завдань має бути сформульована в такий спосіб, щоб активізувала пізнавальні здібності учня, спонукала до висування припущень, аналізу чи порівняння історичних подій і явищ, виявлення спільних та відмінних рис, на встановлення причинно-наслідкових зв'язків різного характеру, історичну реконструкцію та персоніфікацію, доведення або спростування тверджень на основі конкретних фактів, виявлення причин, наслідків та значення подій, формулювання і аргументацію власної думки на основі аналізу історичних джерел, розвиток історичної емпатії та історичної уяви.

Основні вимоги до формулювання умов дослідницьких завдань полягають у їх відповідності навчальній програмі з історії (у межах базового рівня) та меті конкретного уроку, логічності та лаконічності, досяжності для виконання учнями (самостійно чи за допомогою вчителя), відсутності явних підказок. У завданнях також має бути передбачено оптимальне поєднання різних форм роботи, вказаних в інструкціях до виконання завдань.

Упродовж оцінювання правильності та успішності розв'язання учнями дослідницького завдання необхідно враховувати такі критерії: 1) рівень самостійності учнів у процесі здобуття історичної інформації, що передбачено умовами завдання; 2) рівень вміння застосовувати методи історичного пізнання у процесі розв'язання завдання; 3) логічність та обґрунтованість аргументації учня; 4) уміння використовувати конкретні історичні факти для обґрунтування своїх суджень; 5) відповідність висновку умовам завдання.

З метою використання дослідницьких завдань в освітньому процесі можна рекомендувати наступне: 1) застосовувати дослідницькі завдання можна на всіх етапах уроку; 2) навчати учнів використовувати методи історичного пізнання, що сприятиме формуванню предметно-історичних та загальнонавчальних вмінь та навичок; 3)

підтримувати самостійність учнів у вирішенні дослідницьких завдань, розпочинаючи зі завдань початкового рівня складності; 4) розв'язувати більш складні дослідницькі завдання під керівництвом вчителя, який допоможе учням будувати більш складну лінію умовиводів; 5) допомагати учням здійснювати рефлексію своєї розумової діяльності, звертаючи увагу на їх психологічні та вікові особливості; 6) використовувати групову форму роботи для підтримки взаємонавчання та вирівнювання навчальних досягнень учнів [23].

Під час використання дослідницьких завдань в освітньому процесі варто звернути увагу на різні аспекти. Передусім, необхідно враховувати готовність учнів до абстрагування від конкретного навчального матеріалу, виявлення проблем в ньому, формулювання гіпотез, ставити запитання, працювати з поняттями та термінами, самостійно робити висновки та узагальнення. Окрім того, важливим моментом є організація педагогом активного сприйняття учнями історичного матеріалу та спрямованість їх розумових зусиль на розкриття суттєвих сторін історичних фактів, явищ та процесів, відображених в історичних документах. Розумові дії та пізнавальні процедури, які застосовуються учнями під час опрацювання навчального матеріалу, мають бути усвідомленими та систематичними.

Для успішної реалізації дослідницьких завдань вчителю варто врахувати рівень навченості учнів спеціальним прийомом роботи з різними історичними джерелами. Крім того, під час організації дослідницької діяльності необхідно більш широко та системно залучати й використовувати усі типи історичних джерел.

Список літератури:

1. Мороз П. В., Мороз І. В. Дослідницька діяльність учнів у процесі навчання всесвітньої історії в основній школі. Київ: ТОВ «КОНВІ ПРИНТ», 2018. 96 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/712554/>

2. Мороз І. В. Дослідницькі завдання як засіб формування історичної компетентності старшокласників. Робота з науково обдарованою молоддю: проблеми та перспективи: збірник матеріалів міжнародної науково-методичної конференції (Київ, 17-19 квітня 2018 року). Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. С. 99–101. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/712044/>

3. Міхно О. П. Організація дослідницької діяльності старшокласників у процесі вивчення української літератури : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / О. П. Міхно; Ін-т педагогіки АПН України. - К., 2010. - 209 с. - укр.